

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

INTERMEDIATE LEVEL OF SPOKEN SANSKRIT

DR. ANURADHA CHOUDRY

DEPARTMENT OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

IIT Kharagpur

**Lecture 07: Introduction to the first and second person pronouns
in the plural forms: Part 1**

CONCEPTS COVERED

- ❑ Introduction to the अस्मत् (asmat – us) and युष्मत् (yuṣmat - you) pronouns in the बहुवचनम् (bahuvacanam – plural) forms
- ❑ Revision of simple धातुरूप (dhāturūpa – verb conjugation) and practice of the Causative form
- ❑ Building of vocabulary

सम्भाषणम् (sambhāṣaṇam) - Conversation

आर्या – हरिः ॐ पीयूष!
āryā - hariḥ om pīyūṣa!

शिष्यः - नमस्ते आर्ये!
śiṣyaḥ - namaste ārye!

आ - यूयं परीक्षायाः परं कुत्र गमिष्यथ?
ā - yūyam parīkṣāyāḥ param kutra gamiṣyatha?

शि - वयं परीक्षायाः परं सप्त-दिवसीय-संस्कृतशिविरं कर्तुं संस्कृतभारतीं गमिष्यामः।
śi - vayam parīkṣāyāḥ param sapta-divasīya-saṁskṛtabiram kartuṁ saṁskṛtabhāratīm gamiṣyāmaḥ।

आ - संस्कृतशिविरं कुत्र भविष्यति?
ā - saṁskṛtaśibiram kutra bhaviṣyati?

शि - तत् बेङ्गालुरुनगरे भविष्यति।
śi - tat beṅgālurunagare bhaviṣyati।

आ - तद्विषये युष्मान् / वः कः उक्तवान्?

ā - tadviṣaye yuṣmān / vaḥ kaḥ uktavān?

शि - अस्माकं शिक्षकः अस्मान् / नः उक्तवान्।

śi - asmākaṁ śikṣakaḥ asmān / naḥ uktavān |

आ - युष्माभिः सह युष्माकं / वः पितरौ गमिष्यतः किम्?

ā - yuṣmābhiḥ saha yuṣmākaṁ / vaḥ pitarau gamiṣyataḥ kim?

शि - आम्। अस्माभिः सह अस्माकं / नः पितरौ अपि संस्कृतशिविरं गमिष्यतः।

śi - ām | asmābhiḥ saha asmākaṁ / naḥ pitarau api saṁskṛtaśibiram gamiṣyataḥ |

आ - संस्कृतभारती संस्कृतशिविराय युष्मत् कति रूप्यकाणि गृहीतवती?

ā - saṁskṛtabhāratī saṁskṛtaśibirāya yuṣmat kati rūpyakāṇi grhītavatī?

शि - सा संस्था अस्मत् केवलं सप्तशत-रूप्यकाणि गृहीतवती।

śi - sā saṁsthā asmat kevalam saptaśata-rūpyakāṇi grhītavatī |

आ - शिबिरकाले ते युष्मभ्यं / वः सर्वं दास्यन्ति किम्?

ā - śibirakāle te yuṣmabhyam / vah sarvaṁ dāsyanti kim?

शि - आम्। ते अस्मभ्यं / नः वासं भोजनं पुस्तकं तथा प्रयोजनीयं सर्वं दास्यन्ति।

śi - ām| te asmabhyam / nah vāsaṁ bhojanaṁ pustakaṁ tathā prayojanīyaṁ sarvaṁ dāsyanti|

आ - युष्मासु किं संस्कृतानुरागः अस्ति?

ā - yuṣmāsu kiṁ saṁskṛtānurāgaḥ asti?

शि - अवश्यम्। अस्मासु बहु संस्कृतानुरागः अस्ति।

śi - avaśyam| asmāsu bahu saṁskṛtānurāgaḥ asti|

संस्कृत + अनुरागः

संस्कृतानुरागः
saṁskṛtānurāgaḥ

अभ्यासः (abhyāsaḥ) - Practice

अहम् –> वयम् vayam / त्वम् –> यूयम् yūyam

अद्य adya	श्लोकं ślokaṁ	पठामि / मः paṭhāmi / mah	पठसि / थ paṭhasi / tha
श्वः śvaḥ	कथां kathāṁ	लिखा ... / लेखिष्या... likhā ... / lekhiṣyā ...	लिख ... likha ...
परश्वः paraśvaḥ	नाटकं nāṭakaṁ	रचयिष्या... racayiṣyā ...	त्वम् अपि ...
ह्यः hyaḥ	दूरवाणीं dūravāṇīm	दत्तवान् / वती / वन्तः / वत्यः dattavān / vatī / vantaḥ / vatyah	यूयम् yūyam
परह्यः parahyaḥ	सुभाषितं subhāṣitaṁ	श्रुतवान् / वती ... śrutavān / vatī ...	...

माम् / मा -> अस्मान् asmān / नः naḥ / त्वाम् / त्वा -> युष्मान् yuṣmān/ वः vaḥ

अद्य adya	माम् / मा	मिल ... किम्? / मेलय ... (णिच् णिच् = Causative) mila ... kim? / melaya ... => make 'me' / 'you' meet
त्वम् / यूयम्	प्रपरश्वः praparaśvaḥ	अस्मान् / नः विना / न asmān / naḥ vinā / na
आगामि-मासे āgāmi-māse		गमिष्य ... / गमयिष्य .... gamiṣya ... / gamayiṣya
		वदिष्य ... / वादयिष्य ... / वाचयिष्य ... vadiṣya ... / vādayiṣya ... / vācayiṣya ...
अहम् / वयम्	प्रपरह्यः praparahyaḥ	त्वाम् / त्वा विना / न tuvaṁ / tva vinā / na
गत-सप्ताहे gata-saptāhe	युष्मान् / वः yuṣmān / vaḥ	...दृष्टवान् / वती / ... दर्शित ... ...dṛṣṭavān / vatī / ... darśita ...
		... गीतवान् / वती / ... गापित... ... gītavān / vatī / ... gāpita ...

मया -> अस्माभिः asmābhiḥ / त्वया -> युष्माभिः yuṣmābhiḥ

सः / सा / तत् / भवान् (वती)
saḥ / sā / tat/ bhavān (vatī)

मया

प्रविशति ... / सि ... / आमि ... (enter)
praviśati / si / āmi

ते / ताः / तानि / भवन्तः / वत्यः
te / tāḥ / tāni / bhavantaḥ / vatyah

अस्माभिः
asmābhiḥ

सह
saha

न प्रवेक्ष्यति / न्ति / सि / थ / आमि / आमः
na pravekṣyati / anti / si / tha / āmi / āmaḥ

त्वम् / यूयम्
tvam / yūyam

विना
vinā

प्रकोष्ठं न प्रविष्टवान् / वती / वन्तः / वत्यः
prakoṣṭhaṁ na praviṣṭavān / vatī / vantaḥ / vatyah

त्वया

(exit)

निर्गतवान् / वती / वन्तः / वत्यः
nirgataavān / vatī / vantaḥ / vatyah

अहम् / वयम्
aham / vayam

युष्माभिः
yuṣmābhiḥ

स्वदेशे / नगरे न वस ...
svadeśe / nagare na vasa ...

महयम् / मे -> अस्मभ्यम् asmabhyam / नः naḥ / तुभ्यम् / ते -> युष्मभ्यम् yuṣmabhyam / वः vaḥ

सः / सा ...
ते / ताः ...

महयम् / मे

वस्त्रं / वस्त्राणि प्रयच्छति ...
vastram / vastrāṇi prayacchati

अस्मभ्यम् / नः
asmabhyam / naḥ

... प्रदास्यति ...
... pradāsyati ...

त्वम् / यूयम्

... प्रदास्यसि ...
... pradāsyasi ...

... प्रदास्यामि ..
... pradāsyāmi ...

अहम् / वयम्

तुभ्यम् / ते

सुन्दरं पुष्पं क्रेष्य ....
sundaram pūṣpaṁ kreṣya ...

युष्मभ्यम् / वः
yuṣmabhyam/ vaḥ

फलं खादितुं रोचते / फलानि रोचन्ते
phalam khādituṁ rocate / phalāni rocante

वचनम् -> vacanam	एकवचनम् ekavacanam	बहुवचनम् bahuvacanam	एकवचनम् ekavacanam	बहुवचनम् bahuvacanam
विभक्ति - vibhakti	अस्मद् - asmad	अस्मद् - asmad	युष्मद् - yuṣmad	युष्मद् - yuṣmad
प्रथमा prathamā	अहम् aham	वयम् vayam	त्वम् tvam	यूयम् yūyam
द्वितीया dvitīyā	माम् / मा mām / mā	अस्मान् / नः asmān / naḥ	त्वाम् / त्वा tvām / tvā	युष्मान् / वः yuṣmān / vaḥ
तृतीया tritīyā	मया mayā	अस्माभिः asmābhiḥ	त्वया tvayā	युष्माभिः yuṣmābhiḥ
चतुर्थी caturthī	महयम् / मे mahyam / me	अस्मभ्यम् / नः asmabhyam / naḥ	तुभ्यम् / ते tubhyam / te	युष्मभ्यम् / वः yuṣmabhyam / vaḥ
पञ्चमी pañcamī	मत् mat		त्वत् tvat	
षष्ठी ṣaṣṭhī	मम / मे mama / me		तव / ते tava / te	
सप्तमी saptamī	मयि mayi		त्वयि tvayi	
(सम्बोधनम्) (sambodhanam)	-	-	-	-

गीताश्लोकः gītāślokaḥ

यः

तेषु+अभि

य इदं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति ।

ya idam paramam guhyam mad-bhakteṣvabhidhāsyati ।

मृ+एन+एष्यति+असंशय

भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः ॥ गीता १८। ६८॥

bhaktim mayi parāṁ kṛtvā mām^{va+e}evaiṣyatyaśaṁśayaḥ ॥ gītā 18 | 68 ॥

Those, who teach this most confidential knowledge amongst my devotees, perform the greatest act of love. They will come to me without doubt.

Gītā: A Ray of Hope

When doubts haunt me, when disappointments stare me in the face, and I see not one ray of hope on the horizon, I turn to the Bhagavad-Gita and find a verse to comfort me; and immediately begin to smile in the midst of overwhelming sorrow.

Mahatma Gandhi

Indian Freedom Fighter and Writer

(2nd October 1869 – 30th January 1948)

Conclusion

शुभास्ते पन्थानः śubhāste panthānaḥ

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

*Thank
you*

